

บทที่ ๒

ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีแนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ประกอบด้วยทฤษฎีสำคัญ คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้ง ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้สื่อวิทยุ ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการสื่อสาร และการสื่อสาร เพื่อการควบคุมสังคม รวมทั้งงานวิจัยของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ทำการศึกษาดังการแก้ไขความขัดแย้งในกรณีต่าง ๆ ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานในความเข้าใจถึงหลักการ กระบวนการในการแก้ไขความขัดแย้ง และจุกุติของความขัดแย้ง

แนวความคิดในเรื่องการแก้ไขความขัดแย้งนี้ มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้เสนอทฤษฎีและแนวความคิดไว้มากมาย การที่จะแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้นั้น ควรที่จะทราบถึงวัฏจักรของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะได้กำหนดยุทธศาสตร์สำหรับจัดการกับความขัดแย้งนั้น ๆ

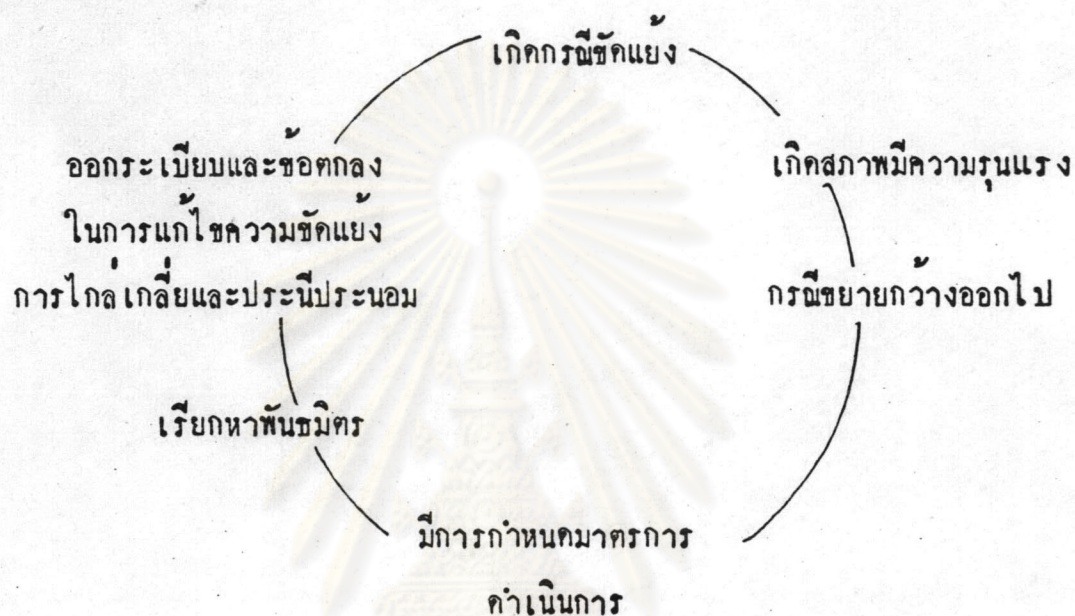
จอห์น วิคเตอร์ บัลดริจ (John Victor Baldrige) ได้วางแนวความคิดของการเกิด และการหมุนเวียนของความขัดแย้งในรูปวัฏจักร ซึ่งเป็นในรูปลักษณะดังนี้ ¹

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

¹ John Victor Baldrige, *Power and Conflict in the University*, (New York: John Willy & Sons, 1971), pp. 176-177.

แผนภาพที่ 1
วัฏจักรของความขัดแย้ง

การแก้ไขความขัดแย้งนั้นจะต้องคำนึงว่า อะไรคือสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น วิธีการใดที่จะสามารถเข้าใจสภาพความขัดแย้งได้ จะสามารถแยกแยะความขัดแย้งที่มีลักษณะสร้างสรรค์ ออกจากความขัดแย้งที่มีลักษณะทำลายได้ อย่างไร และจะสามารถแก้ไขความขัดแย้งนั้นได้อย่างไร¹

สรุปได้ว่า การที่จะกำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ไขความขัดแย้งจะต้องทราบลักษณะของความขัดแย้ง ความเป็นไปได้ของความขัดแย้งชนิดนั้น ๆ และเทคนิคการแก้ไขความขัดแย้งในแต่ละประเภทจึงจะสามารถทำให้ความขัดแย้งนั้นยุติลงได้

¹ สิวลี ศิวไล, "การจัดความขัดแย้งในองค์กร", วารสารกรุงเทพ
มหานคร 3 (มีนาคม 2518) หน้า 43.

อาจารย์สุรัชย์ ประเสริฐสรวย ได้เสนอขั้นตอนในการแก้ไขความซัดแย้งซึ่งมีแนวทางคล้ายคลึงกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือ ต้องทำความเข้าใจกับปัญหา รวบรวมข้อมูล ทำการวิจัยและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ระดมความคิด เพื่อหาวิธีการแก้ไขความซัดแย้ง อภิปรายวิธีการ ตัดสินใจเลือกและกำหนดกระบวนการอย่างละเอียด เมื่อดำเนินการแล้วก็ประเมินผลการแก้ไขด้วย¹

อาจารย์ทศนา แชมมณี ได้เสนอยุทธวิธีการแก้ไขความซัดแย้งไว้ 3 วิธี คือ ²

1. ยุทธวิธีแบบแพ้ - ชนะ ได้เสนอขั้นตอนในการแก้ไขความซัดแย้งซึ่งจะต้องยุติลงด้วยการที่ฝ่ายหนึ่งชนะ และอีกฝ่ายหนึ่งแพ้หรือเสียเปรียบ
2. ยุทธวิธีแบบแพ้ - แพ้ เป็นการแก้ไขความซัดแย้งที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่ไ้สิ่งที่ตนต้องการ หรืออาจจะไ้ตามที่ต้องการเพียงเล็กน้อย ซึ่งมักจะใช้วิธีอ้อมยอมกันทั้งสองฝ่าย
3. ยุทธวิธีแบบชนะ - ชนะ เป็นการแก้ไขความซัดแย้งที่ทั้งสองฝ่ายจะไ้ตามที่ตนเองต้องการโดยการร่วมกันแก้ปัญหา และพยายามหาวิธีที่จะสามารถช่วยให้ไ้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตนต้องการ ซึ่งวิธีการนี้จะไม่มีผู้ชนะหรือผู้แพ้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สุรัชย์ ประเสริฐสรวย, "ขั้นตอนในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระเบียบ", กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ ทศนา แชมมณี, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : บุรพาศิลป์การพิมพ์, 2522) หน้า 136 - 137.

² ทศนา แชมมณี, "การแก้ไขปัญหาคความซัดแย้ง," กลุ่มสัมพันธ์ .: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร : บุรพาศิลป์การพิมพ์, 2522) หน้า 142 - 143.

อาจารย์ประกอบ คุปรัตน์ กล่าวถึงการแก้ไขความขัดแย้งว่าอาจทำได้ โดย การหากรณีเบี่ยงเบน การปล่อยให้ระบายความคับแค้นเป็นกิจลักษณะ การชม ฝ่ายตรงข้ามลง การยอมตาม การประนีประนอม การประนีประนอมโดยบุคคลที่สาม การรอกหน การประสมประสาน ¹

นายชลอ ธรรมศิริ ได้ให้ความเห็นในเรื่องการแก้ไขความขัดแย้งว่า วิธีการจัดการกับความขัดแย้งมีดังนี้ คือ เพิกเฉย หลีกเลี่ยง ประนีประนอมโดย บุคคลที่สาม การใช้อำนาจวินิจฉัย การใช้เสียงข้างมากตัดสิน และการเผชิญหน้า โดยให้ทุกฝ่ายร่วมปรึกษาหารือกันในการแก้ไขความขัดแย้ง ²

แนวความคิดของ พาร์ค และเบอร์เกส (Park and Burgess) พูดถึงวิธีการแก้ไขความขัดแย้งว่า ³ การผ่อนปรนเข้าหากัน (Accommodation) เป็นรากฐานที่จะทำให้สังคมมนุษย์อยู่กันอย่างมีระเบียบ โดยลักษณะของการผ่อนปรน เข้าหากันนี้มี 2 ลักษณะคือ ประการแรกเป็นสภาพที่จิตใจมนุษย์ที่จะต้องปรับตัวเอง ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้ได้เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น อีกประการหนึ่ง คือ เป็นการปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมใหม่ ในสังคมประกอบควยส่วนที่มีคุณภาพ อันมั่นคง และไม่มั่นคง นั่นคือส่วนที่เป็นความขัดแย้งและส่วนที่เป็นการผ่อนปรนเข้า หากัน

¹ ประกอบ คุปรัตน์, "การบริหารความขัดแย้งในสถาบันอุดมศึกษา : การวิเคราะห์ในเชิงสังคมศาสตร์และการเมือง," (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชา อุดมศึกษา มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513) หน้า 9 - 12.

² ชลอ ธรรมศิริ, "การจัดการกับความขัดแย้ง," วารสารสาร ประชาชน 12 (กุมภาพันธ์ 2517) หน้า 16 - 17.

³ Samuel Koenig, *Sociology: An Introduction to the Science of Social*. (New York: Barncce & Noble Books, 1968), pp. 265.

ส่วนแนวความคิดของ กิลลิน และกิลลิน (Gillin and Gillin)
ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างการผ่อนปรนเข้าหากันไว้ 7 วิธีดังนี้¹

1. ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยอมต่ออีกฝ่ายอันเนื่องจากถูกบังคับ จะเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่า
2. การประนีประนอมซึ่งกันและกัน เป็นการที่ทั้งสองฝ่ายปรองดองยอมรับซึ่งความต้องการของกันและกัน เข้ามาสมานฉันท์กันที่ต่อกัน
3. วิธีทัศนคติซ้าคแบบอนุญาโตตุลาการ กล่าวคือ จะมีบุคคลที่สามซึ่งมีอำนาจในการเจรจาทัศนคติซ้าค วิธีการนี้มักใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งในเรื่องปัญหาการไร้แรงงาน
4. การเปิดใจกว้าง อันเป็นการที่กลุ่มมีขัดแย้งกันมาพึ่งพาอาศัยกันในด้านอื่น โดยที่ลักษณะความขัดแย้งยังคงมีอยู่เช่นเดิม ตัวอย่างเช่น ความร่วมมือระหว่างประเทศของรัฐที่มีความแตกต่างกันในระบบเศรษฐกิจ การเมือง อาทิสังคมคอมมิวนิสต์ กับสังคมทุนนิยม ซึ่งอาจมีการร่วมมือกันในบางเรื่อง ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ความแตกต่างทางพื้นฐานยังคงมีอยู่
5. สร้างความเปลี่ยนแปลง เช่น ทำให้เกิดสำนึก หรือจงรักภักดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มักใช้ในทางศาสนาที่ให้น้ำหนักต่อพระเจ้า อย่างไรก็ตามก็อาจนำมาใช้ได้ในการเมือง เศรษฐกิจ และอื่น ๆ
6. การทำให้บริสุทธิ์ หมายถึง การสร้างทัศนคติ และการกระทำที่ไม่ก้าวร้าวแทนความก้าวร้าวที่เคยมีอยู่ในคน เช่น การสร้างคนให้เกิดความรู้สึกรักชาติชาตินิยม
7. ปรองดองกันด้วยเหตุผล เป็นการที่ทั้งสองฝ่ายสำนึก ยอมรับในเหตุผลที่แท้จริงของกันและกัน ยกโทษให้อภัยต่อกัน

1. Ibid, pp. 270-271.

ในด้านการแก้ไขความขัดแย้งอันเกิดขึ้นระหว่างบุคคล James C. MC
Crosky และ Lawrence R. Wheelers ได้เสนอวิธีทางเลือก 4 วิธี
คือ ¹

1. หลีกหนีไปจากเรื่องอันก่อให้เกิดความขัดแย้งนั้น ๆ เช่น อาจจะ
หยุดพูดถึงหรือเงี้ยวหรือหันไปพูดถึงเรื่องอื่นเสีย เพื่อสร้างความสัมพันธ์กันทางระหว่าง
บุคคลให้เกิดขึ้นก่อน จะช่วยแก้ไขความขัดแย้งลงได้ไบบ้าง อย่างไรก็ตาม วิธีการ
นี้ไม่ใช่การแก้ไขความขัดแย้งที่แท้จริง แต่ก็เท่ากับเป็นการตัดไฟแต่ต้นลม

2. สร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจให้เกิดขึ้น หมายถึง เมื่อคน
ต่างมีความไว้วางใจต่อกันก็จะเกิดภาพพจน์ หรือทัศนคติในเชิงบวกต่อกัน

3. สร้างการติดต่อสื่อสารให้เกิดขึ้นระหว่างกัน วิธีการนี้อาจจะเป็น
ความสองคม เพราะการที่ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสติดต่อสื่อสารกันนั้น ก็อาจเป็นแนวทาง
ในการคลี่คลายความขัดแย้งลง หรืออาจเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้น
ใหม่ก็ได้ จึงต้องวางแผนอย่างระมัดระวังตามแนวทางดังนี้ คือ .-

- ใช้การสื่อสารมุ่งตรงต่อการสร้างความไว้วางใจ
- ใช้การสื่อสารมุ่งไปสู่จุดประสงค์ร่วมกันต่อผลสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- ใช้การสื่อสารมุ่งต่อสิ่งที่เป็นลักษณะร่วมกัน เช่น ในส่วนของทัศนคติ
ความเชื่อค่านิยมที่คล้ายคลึงกัน
- ใช้การสื่อสารกระตุ้นให้เกิดผลในทางบวกให้มากที่สุด
- พยายามแสดงออกถึงความร่วมมือกัน และยินยอมในส่วนที่เป็นไปในทาง
ความสัมพันธ์กันทางออกกับการโต้แย้ง
- อาจกล่าวหาเพียงไปถึงพฤติกรรมในเชิงบวกในอดีตเพื่อหันเหความคึกที่
ขัดแย้งกันมาสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกันเหมือนเช่นเคย

¹ James C. Mc Crosky & Lawrence R. Wheelers, Introduction to Human Communication. (Boston : Allyn and Bacon, Inc; 1976), pp.

4. การประนีประนอมและการเจรจาอันเป็นการที่ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน และพยายามใช้การสื่อสารเพื่อนำไปสู่การยอมรับต่อกันและกัน อันเป็นการที่แต่ละฝ่ายต้องเปิดใจกว้างต่อกัน การไต่มีโอกาสติดต่อดังกล่าวบ่อยครั้งจะเพิ่มโอกาสที่จะได้มีการประนีประนอมและเจรจากันไขความขัดแย้งต่อกัน

แนวความคิดดังกล่าวมีส่วนคล้ายคลึงกับวิธีการแก้ไขความขัดแย้งทางสังคมตามที่อาจารย์ อูห์ย นีร์ธูโต โคกลาวไวซึ่งมี 2 วิธีด้วยกัน¹

1. การประนีประนอม (*Compromise*) โดยการเจรจาทำความตกลงกัน ทำความเข้าใจต่อกัน

2. ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมต่ออีกฝ่ายหนึ่ง (*Submission*) โดยการใช้อำนาจบังคับหรือโดยการจูงใจ หรือโดยให้บุคคลที่สามเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดแบบอนุญาโตตุลาการ

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการทางด้านสังคมวิทยา คือ เบลน อี เมอร์เซอร์ (*Blaine E Mercer*) ได้ชี้ถึงวิธีการแก้ไขความขัดแย้งไว้โดยมุ่งถึงจุดที่นำไปสู่การผ่อนปรนเข้าหากัน (*Accommodation*) เพื่อลดความรุนแรงซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากความขัดแย้ง ซึ่งมีรูปแบบของการผ่อนปรนเข้าหากันอยู่ 5 รูปแบบ¹

1. การหยุดชั่วคราว (*Truce*) เป็นลักษณะความปรองดองกันเกิดจากกลุ่มที่ขัดแย้งกัน ทกลงหยุดแสดงพฤติกรรมที่ขัดแย้งช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ปัญหาความขัดแย้งก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม ทั้งนี้ ทั้งสองกลุ่มคาดหวังว่าความขัดแย้งจะได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการปรองดองแบบอื่น อย่างไรก็ตาม การหยุดแสดงพฤติกรรมการขัดแย้งชั่วคราวนั้นก็เท่ากับเป็นการหยุดยั้งโอกาสที่ความขัดแย้งจะลุกลาม และรุนแรงต่อไปไครมาก

¹ Blaine E. Mercer, An Introduction to The Study of Society. (New York : Harcourt, Brace and Company, Inc; 1958, pp. 528 - 529.

2. การประนีประนอม (Compromise) เป็นลักษณะที่ทั้งสองฝ่าย
ปรับตัวเข้าหากัน หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมต่อกฝ่ายหนึ่ง
3. การตัดสินชี้ขาดโดยผู้มีอำนาจชี้ขาด (Arbitration) เป็นการ
แก้ไขความขัดแย้งโดยให้ผู้มีอำนาจวินิจฉัยตัดสินเพื่อยุติความขัดแย้ง
4. การเปิดใจกว้างต่อกัน (Toleration) เป็นการที่ต่างฝ่ายต่าง
เปิดใจรับฟังในสิ่งที่แต่ละฝ่ายมีความเชื่อที่ต่างกัน เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขความ
ขัดแย้งต่อไป
5. การสมานลักษณะ (Assimilation) เป็นลักษณะที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
สมานลักษณะเข้า อันแสดงให้เห็นถึงเสถียรภาพของกลุ่มนั้นไม่คือพอ จึงถูกสมานลักษณะ
เข้าไปซึ่งผลที่ตามมาคือ ความขัดแย้งได้ยุติลงจนหมด

นอกจากนี้ Blaine E. Mercer ยังได้รวบรวมหลักในการแก้ไข
ความขัดแย้งของนักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาสังคมไว้อีกสองท่าน คือ Kurt Lewin
และ Robin M. William, Jr. ทั้งสองเชื่อว่า การที่จะแก้ความขัดแย้งใดของ
สามารถทำให้เกิดการ เปลี่ยนทัศนคติของกลุ่มและผลตอบสนอง Kurt Lewin เสนอ
หลักสามประการในการแก้ไขความขัดแย้งไว้ดังนี้ คือ ¹

1. ต้องมุ่งต่อการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของกลุ่ม ไม่ใช่มุ่งเปลี่ยนแปลง
ที่แต่ละตัวบุคคลกล่าวคือ ต้องมุ่งกระทำต่อกลุ่มจะเกิดผลดีกว่า
2. การเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของกลุ่มดังกล่าวต้องนำไปสู่การเปลี่ยน
แปลงต่อโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่ม
3. วิธีการที่ง่ายและรวดเร็วที่สุดในการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศทาง
วัฒนธรรมของกลุ่ม คือ ต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการของผู้นำ

¹ Ibid; pp. 530 - 531.

ส่วน Robin M. William, Jr. เสนอวิธีการแก้ความขัดแย้ง
ไว้ด้วยหลัก 7 ประการ ดังนี้ .-¹

1. ควรใช้กลยุทธ์ดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งโดยทางอ้อมจะดีกว่า
ดำเนินการแบบซึ่งหน้าโดยตรง
2. ต้องทำการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของกลุ่มดีกว่าที่จะทำการเปลี่ยนแปลง
ในตัวแต่ละคน ซึ่งจะเป็นผลอย่างมีประสิทธิภาพในการหยุดยั้งความเข้าใจผิด อคติ
ระหว่างกลุ่ม
3. ชักนำสมาชิกของกลุ่มที่ขัดแย้งให้เขาแสดงออกถึงค่านิยม และพฤติกรรม
กรรมของแต่ละคนต่ออีกกลุ่มหนึ่ง
4. หาทางชักนำให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนยอมต่ออีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อยุติความ
ขัดแย้ง
5. สร้างแกนที่เป็นลักษณะร่วมของการทำให้แต่ละคนปรับตัว และกลุ่ม
เข้ามาหาซึ่งกันและกัน ด้วยความเท่าเทียมกัน
6. การรวมกันของบุคคลที่มีความสนใจเหมือนกัน มีเป้าหมายเหมือนกัน
มุ่งงานเดียวกันโดยคนเหล่านั้นมาจากกลุ่มที่ขัดแย้งกัน จะสามารถแก้ไขความขัดแย้ง
ลงได้ที่ดีที่สุด อีกทั้งยังเพิ่มความเข้าใจซึ่งกันและกันด้วย
7. แก้ไขความขัดแย้งโดยการเข้าแทรกแซงของผู้มีอำนาจด้วยการลงโทษ
ซึ่งออกจะเป็นวิธีที่เด็ดขาด

แนวความคิดของ Elbert W. Stewart และ James A. Glynn
ได้สรุปถึงการทดลองของผู้เชี่ยวชาญ ทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้ง

¹ Ibid, pp. 530 - 531.

ระหว่างกลุ่มว่า อิทธิพลของทัศนคติในเรื่องความผูกพันกับวัฒนธรรมเดียวกันช่วยลดความรุนแรงลงได้ โดยชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมอื่นที่เป็นผลของรูปแบบค่านิยมที่ต่างกัน ความผูกพันกันทางวัฒนธรรมเดียวกัน หมายถึง การที่ทุกคนมีทัศนคติเดียวกัน ต่อวัฒนธรรมของเขา และจะหลีกเลี่ยงวัฒนธรรมและการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของเขา แต่อาจจะยึดถือเอาบางในสาระสำคัญของวัฒนธรรมที่มีแนวทางตามลักษณะเกี่ยวกับวัฒนธรรมของเขา ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นถึงลักษณะของกลุ่มอันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลแต่ละคน ¹

วิธีการแก้ไขความขัดแย้งอีกรูปแบบหนึ่งซึ่ง John and Erna Perry เสนอไว้คือ ² การร่วมมือกัน (Cooperation) อันเป็นกระบวนการพื้นฐานที่คน 2 คน หรือมากกว่า หรือกลุ่มมารวมกันทำงานเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อเป้าหมายร่วมกัน อีกวิธีหนึ่งซึ่งคล้ายกับ Blaine E Mercer คือวิธีการสมานลักษณะ (Assimilation) John & Erna Perry กล่าวว่าการสมานลักษณะในทางสังคมศาสตร์เป็นหนึ่งในสองกระบวนการซึ่งเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการเกิดความขัดแย้ง ซึ่งอีกกระบวนการหนึ่งคือ การถอนปรนเข้าหากันนั่นเอง แต่การสมานลักษณะนี้เป็นกระบวนการที่ใช้เวลานานเพราะเป็นลักษณะของการที่กลุ่ม ๆ หนึ่งถูกสมานลักษณะให้ยอมรับวัฒนธรรม, ความคิดของอีกกลุ่มหนึ่งจนกลายหายไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมไป การสมานลักษณะนี้ Park and Burgess ซึ่งกล่าวว่า เป็นการที่บุคคลหรือกลุ่มคนยอมรับหรือไต่ถ้อยความหลัง ความรู้สึกและทัศนคติของ

¹ Elbert W. Stewart, James A. Glynn, Introduction to Sociology. (New York : Mc. Graw-Hill Book Company, Thrid Editor; 1979), pp. 48,53.

² John and Erna Perry, The Social Web: An Introduction to Sociology. (New York : A Department of Harper & Row, Publisher, Inc; 1974), pp. 29.

อีกฝ่ายหนึ่งและมารวมวิถีทางแห่งวัฒนธรรมเดียวกัน¹ และ Park and Burgess
 - ไคอ้างถึงนักวิชาการชื่อ Henry Pralt Fairchild ซึ่งกล่าว
 ว่า การสมานลักษณะนี้เป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของ
 เขาและหันไปยอมรับเอาวัฒนธรรมอื่น ซึ่งเป็นกระบวนการที่พาคึงถึงเรื่องในลักษณะ
 ที่เป็นการใช้เหตุผลยอมเปิดใจกว้างเข้าหาอีกฝ่ายหนึ่งตามวิธีการผ่อนปรนเข้าหากัน
 นั่นเอง

อาจารย์ปราณี ฐิติวัฒนา ไคกล่าวถึงการประนีประนอมด้วยการผ่อน
 ปรนเข้าหากันนี้อาจเป็นลักษณะที่ความขัดแย้งหยุดระงับไว้ชั่วคราว ความรู้สึก
 ปฏิสัมพันธ์กันอาจยังคงมีอยู่ และอาจเกิดความขัดแย้งขึ้นมาได้อีกในเวลาต่อมา²
 การที่ทั้งสองฝ่ายผ่อนปรนเข้าหากันอาจเป็นเพราะเพื่อต้องการปรับตัวให้เข้ากับสถาน
 การณ์ หรือเพื่อเผชิญกับความจริงที่ต้องยอมรับ นอกจากนี้การผ่อนปรนเข้าหากันอาจ
 คำเนินไปเป็นการถาวรก็ได้เมื่อทั้งสองฝ่ายขจัดผลประโยชน์ที่ต่างกันออกไปได้ และ
 ต้องการดำรงอยู่ร่วมกัน สภาพเช่นนี้ย่อมมีการผสมผสานและเกิดความเข้าใจต่อกัน
 อย่างลึกซึ้ง และในที่สุดก็รวมเข้าเป็นพวกเดียวกัน การผสมผสานกันระหว่างกลุ่ม
 ซึ่งมีมากขึ้นจนแสดงถึงเอกลักษณ์ของ กลุ่มรวมกันนี้เรียกว่า การสมานลักษณะ

(Assimilation)

แนวความคิดในเรื่อง เกี่ยวกับการสื่อสารอันมีผลต่อการลดความขัดแย้งนี้
 Michael L. Fahs ไคเสนอบทความเกี่ยวกับการสื่อสารอย่างเป็นกันเอง และ
 การมีทัศนคติที่คล้ายคลึงกันที่มีผลต่อการลดความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยกล่าวไว้

¹ Samuel Kocning, Sociology: An Introduction to The Science of Society. (New York: Barnes & Noble Books, 1968), pp. 272.

² ปราณี ฐิติวัฒนา, สังคมวิทยาเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร
 พิมพ์, 2517) หน้า 43.

ว่า¹ นักวิชาการได้เสนอว่าทฤษฎีสำคัญที่จะนำไปสู่การควบคุมและการจัดระบบเกี่ยวกับความขัดแย้งก็คือ การสื่อสาร ดังนั้นจุดแรกที่ควรศึกษาคือ การสื่อสารในระหว่างที่ยังค้นหาจุดเชื่อมโยงระหว่างความขัดแย้งและการสื่อสารยังไม่พบ การแสวงหาขอมูลต่าง ๆ ที่น่าสนใจยังคงดำเนินต่อไป เช่น ความพยายามในอันที่จะรับสิ่งใหม่ที่ขัดต่อหลักการเดิมของกลุ่มนำไปสู่ความขัดแย้ง ยุทธวิธีของกลุ่ม การมีอำนาจอย่างชัดเจนที่นำไปสู่ความขัดแย้ง สภาพที่คาดว่าจะเกิดจากการเกี่ยวข้องของบุคคลที่สาม และความพยายามในการที่จะพัฒนาเกี่ยวกับทฤษฎีศูนย์รวมข่าวสาร

Michael L. Fahs กล่าวว่ามีงานวิจัยจำนวนมากที่มุ่งศึกษาในแนวทางเกี่ยวกับผลจากการสื่อสารในการควบคุมความขัดแย้ง โอกาสในการสื่อสารระดับในการร่วมสื่อสาร ผลจากขนาดของการสื่อสาร ผลของข่าวสารอันเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย (ชนิดหรือรูปแบบของการสื่อสารในการแก้ไขความขัดแย้ง) โดยมุ่งจุดที่ว่าอะไรเป็นตัวเชื่อมระหว่างการสื่อสารและความขัดแย้ง การพัฒนาในการปรับตัวเขาหากัน หรือความร่วมมือกันของกลุ่มที่มีความขัดแย้ง

ความเป็นกันเองซึ่งเป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ภาพเข้ากับความไว้วางใจในแต่ละบุคคลเป็นตัวแปรสำคัญ ในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่มที่มีความขัดแย้ง กล่าวคือ ผลแห่งการที่บุคคลมีความเป็นกันเอง จะทำให้เกิดการไว้วางใจต่อกันเป็นผลเชิงบวก และเป็นผลในลักษณะ "ผลเนื่องจากกันและกัน" (Dyadic Effect) เป็นการตอบแทนกันในการสื่อสารแบบเป็นกันเอง อันนำไปสู่การแก้ปัญหาและควบคุมข้อขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกปัจจัยหนึ่งคือ ทัศนคติที่เหมือนกันของคนพบว่า เมื่อได้มีโอกาสพบปะกันจะปรารถนาที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างพอใจมากกว่า

Michael L. Fahs ได้เสนองานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะความเป็นกันเองทางการสื่อสารและทัศนคติที่คล้ายกันที่มีผลต่อการลดความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยจะทดสอบว่า

¹ Michael L. Fahs, "The Effect of Self-Disclosing Communication and Attitude Similarity on The Reduction of Interpersonal Conflict", The Western Journal of Speech Communication. Vol. 45, No., 1 winter, 1981; pp. 39.

ตัวแบ่งทั้งสองช่วยสนับสนุนต่อการลดความขัดแย้งหรือไม่ โดยตั้งสมมติฐานไว้ 3 ข้อ คือ .-

1. พฤติกรรมในการลดความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้พบกับลักษณะการสื่อสารชนิดที่เป็นกันเองมากกว่ากรณีที่บุคคลพบกับการสื่อสารชนิดไม่เป็นกันเอง
2. พฤติกรรมในการลดความขัดแย้งจะเกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีทัศนคติคล้ายคลึงกันมากกว่าบุคคลที่มีทัศนคติต่างกัน
3. พฤติกรรมในการลดความขัดแย้งจะเกิดมากในกลุ่มที่มีทัศนคติคล้ายกัน และมีการสื่อสารที่เป็นกันเองมากกว่าที่จะเกิดในกลุ่มที่มีลักษณะผสมแบบอื่น

การทดสอบใช้แบบทดลองแบบ Posttest-only control Group Design ทำการทดลอง 4 สภาวะจากตัวแบ่งตัวที่ 1 ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือการสื่อสารแบบเป็นกันเอง และแบบไม่เป็นกันเอง ตัวแบ่งที่ 2 คือ ทัศนคติ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ทัศนคติที่คล้ายกันกับทัศนคติไม่คล้ายกัน ใช้วิธีทดสอบของ Steinfatt ที่เรียกว่า Creative Game (CA) ซึ่งเป็นการเล่นในแบบเดียวกับ Prisoner's Dilemma-type Game โดยผู้วิจัยจะสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการสร้างความเป็นกันเองระหว่างกัน การแสดงสมมติระหว่างกัน

สรุปผลการวิจัยพบว่า ผลจากการที่มีความเป็นกันเองมีผลต่อการลดความขัดแย้งซึ่งยืนยันสมมติฐานข้อแรก ส่วนในข้อที่สอง ผลการวิจัยก็สนับสนุนเช่นกัน กล่าวคือ ทัศนคติที่คล้ายคลึงกันมีนัยสำคัญ แต่เนื้อหาที่ใ้ค้มา ยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะกล่าวได้เต็มที่ว่าเนื้อหาในการเชื่อมโยงระหว่างกรณีทัศนคติที่คล้ายคลึงกันกับพฤติกรรมลดการขัดแย้งยังไม่เพียงพอ ส่วนสมมติฐานข้อ 3 ไม่ได้รับการสนับสนุนเป็นข้อแสดงให้เห็นว่า ไม่มีระบบใดที่ใช้ในการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นกันเองกับการมีทัศนคติคล้ายคลึงกันอย่างมีหลักการใดเลย

อีกแนวความคิดหนึ่งในการแก้ไขความขัดแย้งซึ่งเสนอโดย เคนเนท อี เบาติง (Kenneth E. Boulding) โดยกล่าวว่าการแก้ไขความขัดแย้งอาจทำได้โดย ¹

1. วิธีการหลีกเลี่ยง (Avoidance) เป็นวิธีการที่กลุ่มผู้ขัดแย้งต่างฝ่ายต่างหลีกเลี่ยงต่อการที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง โดยพยายามแยกตัวออกจากกันและเพิ่มระยะห่างกันเพื่อยุติความขัดแย้งระยะห่างกันนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นระยะห่างกันทางกายภาพเท่านั้น แต่รวมถึงระยะห่างกันทางสังคมด้วย (Social distance) เช่น การแยกพวก (Segregation) เป็นต้น อันทำให้กลุ่มผู้ขัดแย้งไม่มีโอกาสได้ติดต่อสื่อสารระหว่างกัน วิธีการหลีกเลี่ยงดังกล่าวนี้ สหรัฐอเมริกาได้ใช้ในการทำให้เกิดความเข้าใจกันไคระหว่างศาสนานิกายแคทอลิก และโปรเตสแตนท์ ²

2. วิธีการเอาชนะ (Conquest) เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งด้วยการที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งต้องถูกกำจัดออกไปโดยสิ้นเชิง ดังนั้นจึงมีกลุ่มผู้ได้รับชัยชนะอยู่เพียงกลุ่มเดียว เช่น การทะเลาะวิวาท ความขัดแย้งจะยุติลงด้วยการที่ผู้หนึ่งถูกอีกผู้หนึ่งฆาตกรรม หรือในการทำสงคราม ความขัดแย้งก็ยุติลงด้วยการที่ชาติหนึ่งทำลายล้างอีกชาติหนึ่งลงได้ ความขัดแย้งระหว่างนิวกินีหรือกลุ่มก็ยุติลงด้วยการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ของอีกกลุ่มหนึ่งลง

3. การแก้ไขอย่างมีกระบวนการ (Procedural Resolution) ซึ่งแบ่งออกเป็น

3.1 การปรองดอง (Reconciliation) เป็นการที่กลุ่มผู้ขัดแย้งต่างฝ่ายต่างไกล่เกลี่ยเจรจากันเพื่อนำไปสู่การยุติความขัดแย้ง ทั้งนี้กลุ่มผู้ขัดแย้งเดิมต่างมีค่านิยมเหมือนกัน แต่มาเปลี่ยนแปลงไปในระยะหลัง

¹ Kenneth E. Boulding, Conflict and Defense: A General theory, (New York: Harper & Brothers Publisher, 1962), pp. 308-311

² Ibid, pp. 309.

3.2 การประนีประนอม (Compromise) เป็นวิธีการที่คล้ายกับการ
ปรองคอง แต่จะต่างกันในที่กลุ่มผู้ขัดแย้งต่างมีค่านิยมไม่เหมือนกัน แต่ทั้งสองฝ่ายมี
เจตนาที่จะประนีประนอมกัน

3.3 การตัดสินโดยอนุญาโตตุลาการ (Award) เป็นการแก้ไขความ
ขัดแย้งโดยทั้งสองฝ่ายยอมรับคำตัดสินที่มาจากบุคคลอื่น

ในแต่ละวิธีต่างก็มีกระบวนการ เช่น การปรองคองนั้นเป็นผลมาจากการ
สนทนากัน (Conversation) การโต้แย้งกันด้วยเหตุผล (Argument)
การถกเถียงถึงประเด็นปัญหา (Discussion) หรือการโต้แย้งกัน (Debate)
อันนำไปสู่การยุติความขัดแย้ง สำหรับการประนีประนอมเป็นผลมาจากกระบวนการของ
การเจรจาต่อรองกันซึ่งอาจจะมีการทำการประนีประนอมและการสนทนาและการสันท
ไมตรีต่อกันเป็นหลักสำคัญในการยุติความขัดแย้ง ส่วนการตัดสินโดยอนุญาโตตุลาการเป็น
ผลยุติทางกฎหมาย หรือจากการตัดสินชี้ขาดโดยบุคคลที่สาม อย่างไรก็ตามวิธีวิธีการต่าง ๆ
เหล่านี้อาจใช้รวมกันได้แล้วแต่กรณี

ในเรื่องการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหา
ชนกลุ่มน้อย 4 กลุ่มใหญ่ในประเทศไทย โดยอาจารย์ชัจจ์กัญ บุรุษพันธ์ ในหนังสือ
เรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย โดยกล่าวว่าไม่มีประเทศใดในโลกที่ไม่ประสบ
ปัญหาชนกลุ่ม ซึ่งโดยทั่วไปการกำหนดนโยบายของรัฐต่อชนกลุ่มน้อยมี 3 แบบคือ ¹

1. นโยบายแยกพวก (Segregation) คือชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ
กับชนกลุ่มน้อยแยกกันในลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่ติดต่อสัมพันธ์กัน แต่นโยบายนี้แทบ
จะไม่ใช้กันแล้วเพราะไม่เป็นการแก้ปัญหาใดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

¹ ชัจจ์กัญ บุรุษพันธ์, ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย (กรุงเทพ
มหานคร : แพร่พิทยา, 2515), หน้า 4 - 5.

2. นโยบายรวมพวกหรืออยู่ร่วมกัน (Integration) คือรัฐบาล
ให้ชนกลุ่มน้อยคงมีและรักษาวัฒนธรรม ชนบทรรมนิยมประเพณี วิถีชีวิตของพวกตน
ไว้ แต่ขณะเดียวกันก็ติดต่อสัมพันธ์กับชนกลุ่มใหญ่ในประเทศนั้น และหน้าที่ของชน
กลุ่มน้อยคือ จะต้องมีความจงรักภักดีต่อประเทศเป็นส่วนรวมด้วย

3. นโยบายการสมานลักษณะ (Assimilation) คือ รัฐบาล
พยายามให้ชนกลุ่มน้อยเข้าสมานลักษณะกับชนกลุ่มใหญ่โดยผ่านทางกระบวนการทางสังคม
ประภคิ หรือคอย ๆ ให้ชนกลุ่มน้อยเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเข้าผสมผสานกับชนกลุ่มใหญ่
ในที่สุด

สำหรับกรณีความขัดแย้งของชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย 4 กลุ่ม คือ
ชาวจีน ชาวเขา ชาวมุสลิม และชาวไทยมุสลิม¹ อาจารย์ชัจจ์กัญ ใต้ศึกษา
นโยบายการแก้ความขัดแย้งไว้ว่า²

1. นโยบายต่อชาวจีน นับแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์มาจนถึงปี 2515³
ผู้บริหารประเทศไทยได้ใช้นโยบายแบบสมานลักษณะ (Assimilation) มากที่สุด
ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะลดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนลง อาทิเช่น รัชสมัย
ของรัชกาลที่ 6 ได้ทรงประกาศวางมาตรการเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อให้ลูกหลานชาว
จีนเกิดความรู้สึกผูกพันกับความเป็นคนไทยให้มากขึ้น ซึ่งก็เป็นวิธีการสมานลักษณะหรือ
กรณีการตั้งบรรดาศักดิ์ให้แก่ชาวจีน ก็เพื่อทำให้ชาวจีนเกิดความรู้สึกว่าเป็นคนไทย
รวมทั้งนโยบายที่ทรงประกาศใช้ พรบ.สัญชาติ ก็เพื่อให้ลูกหลานชาวจีนที่เกิดในไทย
เป็นสัญชาติไทย⁴

¹ ชัจจ์กัญ บุรุษพันธ์, ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย (กรุงเทพฯ
มหานคร : แพร่พิทยา, 2515) หน้า 1.

² เล่มเดียวกัน, หน้า 6.

³ เล่มเดียวกัน, หน้า 5.

⁴ เล่มเดียวกัน, หน้า 75.

2. นโยบายต่อชาวเขา ส่วนใหญ่ประเทศไทยใช้วิธีรวมพวก (Integration) และวิธีสมานลักษณะ (Assimilation)¹ เช่น การส่งพระธรรมจาริกเขาไปเผยแพร่วรรณคดีศาสนาให้ชาวเขาเพื่อให้ความรู้ การศึกษา โดยมุ่งหวัง เพื่อเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวเขาให้มาสู่วิถีชีวิตความเป็นไทย

3. นโยบายต่อชาวญวนอพยพสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งหนีมาจากลาวขณะนั้นประเทศไทยใช้นโยบายอะลุ่มอล่วย ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการสมานลักษณะ ทั้งนี้เพราะไทยพิจารณาเห็นว่าชาวญวนเหล่านี้ หนีมาเพียงชั่วคราวเท่านั้น จึงไม่ประสงค์ที่จะให้เกิดความเป็นคนไทยแต่อย่างใด²

4. นโยบายต่อชาวไทยมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้ คือ สตูล ปัตตานี นราธิวาส และยะลา ประเทศไทยได้ใช้นโยบายสมานลักษณะให้กลายเป็นไทย ทั้งในทางกฎหมายและในทางจิตใจ³

เจมส์ อี ฮาร์ฟ James E. Harf แห่งมหาวิทยาลัยโอไฮโอ สเตท สหรัฐอเมริกาได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศในหัวข้อเรื่อง

โดยศึกษาจากความขัดแย้งระหว่างประเทศ จำนวน 68 ประเทศ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฮาร์ฟ กำหนดตัวชี้วัดการแก้ไขความขัดแย้งในการศึกษารั้งนี้ไว้ 2 ประการ คือ⁴

1 เล่มเดียวกัน, หน้า 7.

2 เล่มเดียวกัน, หน้า 8 - 9.

3 เล่มเดียวกัน, หน้า 10

4 James E. Harf, "Inter-Nation Conflict Resolution and National Attributes" Comparing Foreign Policies : Theories, Finding, and Methods. (New York : Sage Publication, Inc; 1974), pp. 305-322

1. ถ้าสหประชาชาติเสนอข้อตกลงไว้แล้ว การโต้แย้งต่าง ๆ ต้องตกลงตามข้อตกลงนั้นหรือการเจรจาตามข้อตกลงนั้น ต้องได้รับการยอมรับจากสหประชาชาติด้วย

2. ถ้าสหประชาชาติไม่ได้เสนอข้อตกลงไว้หรือยังคงมีการโต้แย้งในข้อเสนอกันอยู่ เมื่อความขัดแย้งยุติลง ทุกประเทศต้องสามารถยอมรับตามข้อตกลงของสหประชาชาติ

จากตัวชี้วัดการแก้ไขความขัดแย้งข้างต้น ฮาร์ฟ ได้กำหนดการให้คะแนนเพื่อทำการวัดตัวแปร โดยแบ่งค่าคะแนนออกเป็น 3 ค่า คือ

- ค่าคะแนนเท่ากับ 1 สำหรับการไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขความขัดแย้ง
- ค่าคะแนนเท่ากับ 2 สำหรับการแก้ไขความขัดแย้งได้ด้วยการ เป็นปรปักษ์กัน
- ค่าคะแนนเท่ากับ 3 สำหรับการแก้ไขความขัดแย้งได้โดยปราศจากการเป็นปรปักษ์กัน

จากนั้นจึงเอาตัวชี้วัดและเกณฑ์การให้คะแนนวัดตัวแปร คือ การแก้ไขความขัดแย้งของประเทศ 68 ประเทศ โดยแบ่งแยกออกเป็น 2 ลักษณะคือ

- ก. แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ
  - 1. กลุ่มประเทศที่แก้ไขความขัดแย้งได้สำเร็จมี 35 ประเทศ
  - 2. กลุ่มประเทศที่แก้ไขความขัดแย้งไม่สำเร็จมี 33 ประเทศ
- ข. แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ
  - 1. กลุ่มประเทศที่แก้ไขความขัดแย้งไม่สำเร็จมี 33 ประเทศ
  - 2. กลุ่มประเทศที่แก้ไขความขัดแย้งได้สำเร็จด้วยการเป็นปรปักษ์กันมี 21 ประเทศ

3. กลุ่มประเทศที่แก้ไขความขัดแย้งได้สำเร็จ โดยปราศจากการเป็น ปรปักษ์กันมี 14 ประเทศ

จากนั้นจึงนำค่าคะแนนที่ได้มาศึกษาถึงการเปรียบเทียบคุณลักษณะ 4
ประการ ของทั้ง 68 ประเทศ คือ คุณลักษณะทางการเมือง, เศรษฐกิจ, พฤติกรรม
ภายนอก, ระยะเวลาทางภูมิศาสตร์ ซึ่งยังได้แบ่งคุณลักษณะเหล่านี้ย่อยออกไปอีก 16
ประการ โดยตั้งสมมติฐานว่าหากประเทศเหล่านี้มีคุณลักษณะทั้ง 16 ประการ คล้าย
คลึงกันจะส่งผลต่อการแก้ไขความขัดแย้งมากขึ้น ซึ่ง ฮาร์ฟ ได้ทำการทดสอบสมมติฐาน
ด้วยการใช้ Kendall's Tau B และ Tau C และ Goodman-Kruskal Tau ¹

นอกจากนี้ยังหาค่าเปรียบเทียบตัวแปร 16 ตัวแปรด้วยวิธีการทำ Factor
Analysis แบบ Orthogonal และใช้ค่า Factor Score เป็นข้อมูล
ของสถานการณ์ความขัดแย้ง ค่าความสัมพันธ์เป็นตัววัดระดับและทิศทางความสัมพันธ์
ซึ่งใช้เป็นตัวคำนวณค่าการคาดหมายด้วย ซึ่งค่าสมการถดถอยได้เท่ากับ

$$Y = 1.99 + .40X^2$$

Y = การแก้ไขความขัดแย้งได้สำเร็จ

X = ระดับของความคล้ายคลึงกันของตัวแปรทั้ง 16 ตัวแปร ซึ่งได้

จาก Factor Score

ฮาร์ฟ กล่าวว่าการวัดที่ผ่านมานั้นไม่ได้คำนึงถึงตัวแปรแทรก ดังนั้น
จึงทำการทดสอบด้วยการสร้างจำลองขึ้น Causal Model โดยประกอบด้วยตัว
แปรที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขความขัดแย้งสำคัญ ๆ ทดสอบแบบจำลองด้วย Path
Analysis ทำการวิเคราะห์ ซึ่งพบว่าความคล้ายคลึงกันของคุณลักษณะต่าง ๆ

¹ Ibid, pp. 313.

² Ibid, pp. 315.

ของแต่ละประเทศมีผลมากต่อการแก้ไขความขัดแย้งที่จะสำเร็จหรือไม่ ซึ่งพบว่าคุณลักษณะทางภูมิประเทศที่อยู่ใกล้เคียงกันมีอิทธิพลมากที่สุดต่อความสำเร็จในการแก้ไขความขัดแย้ง¹

สนิท อ่อนสันตรี ได้กล่าวถึงอุปสรรคของการพัฒนาที่มีกประสงค์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้นั้นคือ การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงจากกลุ่มคนในชุมชนและกลุ่มคนทั่วไป จึงได้เสนอแนวความคิดสำหรับการหาวิธีการแก้ไขเมื่อโครงการต้องถูกต่อต้าน โดยสรุปไว้ว่า²

ก่อนที่จะหาแนวทางแก้ไข ควรที่จะต้องทราบถึงมูลเหตุของการต่อต้านโครงการพัฒนา ซึ่งนักบริหารชาวตะวันตกประมวลไว้ 5 ประการ คือ

1. มูลเหตุจากบุคคลิกภาพส่วนบุคคล

หมายถึงบุคคลิกภาพทั้งของผู้นำเอาการเปลี่ยนแปลงเข้าไป และบุคคลิกภาพของคนในชุมชน สำหรับบุคคลิกภาพทั้งของผู้นำเอาการเปลี่ยนแปลงเข้าไป ในชุมชนก็อาจไปในลักษณะที่ไม่อาจจะเข้ากับคนในชุมชนได้ เช่น เป็นคนถือตัวเกินไป ถูกชาวบ้าน ไม่ให้ความสนใจในเรื่องของชาวบ้าน ก็เป็นเหตุทำให้ชาวบ้านไม่เชื่อถือและแสดงการต่อต้าน ส่วนบุคคลิกภาพของคนในชุมชนที่ไม่ให้ความร่วมมือนั้น เราจะเห็นได้ชัดว่า คนทางภาคเหนือและภาคอีสาน จะเป็นคนสงบเสงี่ยมเจียมตัว แต่คนแถบภาคกลางและภาคใต้จะเป็นคนที่ชอบโต้แย้ง

2. มูลเหตุแห่งการฝังหัวอยู่กับบรรทัดฐาน ค่านิยมดั้งเดิมของคนในชุมชน

โครงการพัฒนาต่าง ๆ มักจะมีผลกระทบต่อบรรทัดฐาน และค่านิยม

¹ สนิท อ่อนสันตรี, "ทางแก้เมืองงานโครงการพัฒนาถูกต่อต้าน", วารสารพัฒนาชุมชน (มีนาคม 2520) หน้า 27 - 33, (ได้แนวความคิดมาจากเรื่อง "Resistance to Change" ของ Googwin Watson ในหนังสือ Creating Change)

ของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ยึดถือมาช้านาน จึงอาจจะถูกการต่อต้านได้

3. มูลเหตุจากการไปกระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่บุคคลมีอยู่
ผลประโยชน์ในที่นี้หมายถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชื่อเสียงเกียรติ
คุณ ทรัพย์สิน ล้วนเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดการต่อต้านโครงการพัฒนาใด ๆ ได้

4. มูลเหตุจากการยึดมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ จำนวนมากที่มักให้ความเคารพยึดถือใน
สิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช้านาน หากผู้นำเอาโครงการพัฒนาเข้าไปในชุมชนไม่ว่าใน
เรื่องใด และหากทำให้สิ่งที่เป็นการกระทบกระเทือนต่อสิ่งดังกล่าว ก็ย่อมถูกการต่อ
ต้านอย่างรุนแรง

5. มูลเหตุจากความรู้สึกในใจที่จะต่อต้าน "บุคคลภายนอก"

ปกติชาวบ้านมักจะเกิดความระแวงและไม่เป็นมิตรกับคนแปลกหน้า
ซึ่งผู้นำเอาโครงการเข้าไปในชุมชนอาจจะถูกต่อต้านบ้าง

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาเมื่อโครงการพัฒนาถูกต่อต้านอันเนื่อง
มาจากมูลเหตุทั้ง 5 ประการนั้น จากแนวความคิดของนักบริหารชาวตะวันตกคนเกี่ยว
กันนี้ ได้ให้แนวทางไว้ดังนี้

1. พยายามให้คนในท้องถิ่นที่สำคัญ ๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู เกิดความ
รู้สึกว่าโครงการพัฒนานั้นเป็นของตน

2. พยายามให้โครงการพัฒนานั้นได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่ชาวบ้าน
ให้ความนับถือยกย่อง เช่น พระ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เป็นต้น

3. พยายามให้ชาวบ้านเห็นถึงผลประโยชน์ต่อชาวบ้านในระยะต่อไป

4. โครงการพัฒนาจะถูกการต่อต้านน้อยถ้าโครงการนั้นสอดคล้องกับ
ค่านิยมและบรรทัดฐานที่ชาวบ้านยอมรับนับถือมานาน

5. การต่อต้านจะมีน้อย ถ้าชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นการเสนอประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่เป็นสิ่งน่าสนใจของเขา

6. การต่อต้านโครงการพัฒนาจะมีน้อย ถ้าชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นอิสระและสวัสดิภาพ และความมั่นคงของตัวเองไม่ถูกคุกคาม

7. พยายามให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้น เขาจะเกิดความรู้สึกว่าโครงการพัฒนานั้น ๆ มีความสำคัญต่อเขา

8. พยายามให้เกิดความเข้าใจในกลุ่มสนับสนุนโครงการพัฒนาและกลุ่มต่อต้าน โดยอาศัยการประชุมสัมพัทธ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ชาวบ้านรู้และเข้าใจข้อเท็จจริงอย่างถ่องแท้

9. เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงทัศนะต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการพัฒนา เพื่อฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน และพยายามให้เกิดความกระจ่างในสิ่งที่ชาวบ้านยังไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิด

10. การต่อต้านจะมีน้อย ถ้าผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการพัฒนานั้น ๆ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และยินดีให้ความสนับสนุนซึ่งกันและกัน

แนวทางในการแก้ไขความขัดแย้ง เมื่อโครงการพัฒนาถูกต่อต้านตามแนวความคิดของสิทธิอนสันศรีนี้ ยังได้กล่าวไว้ด้วยว่าแนวทางแต่ละข้อนั้น ยากที่จะชี้ให้เห็นชัดว่าขอเสนอข้อใดมีความสำคัญกว่าประการอื่น ๆ แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันในทางปฏิบัติว่า ขอเสนอในเรื่อง "ควรแสวงหาความสนับสนุนจากผู้มีอำนาจ หรือผู้นำท้องถิ่น" เป็นปัจจัยที่มีน้ำหนักกว่าอย่างอื่น ๆ ในการดำเนินโครงการที่เป็น การเปลี่ยนแปลงปฏิรูปในท้องถิ่น เพราะโครงการนั้นสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่ง แต่ในทางกลับกัน ถ้า "ผู้ใหญ่ในท้องถิ่น" ไม่เห็นด้วย ก็ยากที่จะดำเนินงานได้อย่างราบรื่น อย่างไรก็ตามก็ไม่ควรมองข้ามปัจจัยอื่นไป โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยในเรื่องผู้นำในท้องถิ่นมากเกินไป

ตามแนวความคิดของ สนิท อ่อนสันศรี ที่ไต่ถามนี้สามารถนำมาใช้ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพิจารณาในเรื่องการแก้ไข ความขัดแย้งโครงการพัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้าพลังน้ำในจังหวัดกาญจนบุรี การไฟฟ้าฝ่าย ผลิตแห่งประเทศไทยได้ ทั้งนี้เพราะมีลักษณะเป็นโครงการพัฒนาประเทศเช่นเดียวกัน

จากที่ไต่ถามมาถึงทฤษฎี แนวความคิดในเรื่องการแก้ไขความขัดแย้ง ทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขความ ขัดแย้งโดยทันทีโดยวิธีการต่าง ๆ แล้วแต่กรณีก่อนที่ความขัดแย้งจะทวีความรุนแรงและ ขยายขอบเขตออกไปมากจนควบคุมไม่ได้ ทั้งนี้เพราะปัญหาความขัดแย้ง เป็นเรื่องที่เกิด ผลกระทบต่อส่วนรวม เมื่อปัญหาเกิดขึ้นโดยเกี่ยวข้องกับส่วนรวมแล้ว การที่จะนำ เอาวิธีการแก้ไขความขัดแย้งนำไปสู่ผลอันดีอย่างมีประสิทธิภาพ และในเวลาอัน รวดเร็วก็น่าจะเป็นข้อดีของทางสื่อมวลชนซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่มีอิทธิพล และมีความ ผูกพันกับมวลชนมาก สื่อมวลชนดังกล่าวประกอบด้วยวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ นิตยสาร เป็นต้น

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งซึ่งมีการใช้อย่างแพร่หลาย ในปัจจุบัน จากการศึกษาข้อมูลของกระทรวงมหาดไทยล่าสุดของปี 2524 สรุปได้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 7,728,904 ครัวเรือน¹ มีสถานี วิทยุกระจายเสียง 253 สถานี ประกอบด้วยสถานีวิทยุในกรุงเทพฯ 51 สถานี ใน ภาคกลาง (ยกเว้น กทม.) 19 สถานี ภาคเหนือ 32 สถานี ภาคตะวันออกเฉียง-เหนือ 31 สถานี ภาคใต้ 19 สถานี² ในด้านการเปิดรับสื่อวิทยุพบว่า 79.2 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในประเทศที่รับฟังวิทยุ ซึ่งพบว่าในกรุงเทพฯ มีการรับฟังวิทยุถึงร้อยละ 83.4 ในภาคกลางร้อยละ 84.5 ในภาคเหนือร้อยละ 82.1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 75.0 และในภาคใต้อ้อยละ 73.4³

1 กระทรวงมหาดไทย, 2524

2 กรมประชาสัมพันธ์, 2524

3 คีมาร์ มีเคีย, 2524

และในค่านลักษณะของผู้ฟังวิทยุพบว่าในกรุงเทพฯ ผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ในระหว่าง 15 - 29 ปี ส่วนในต่างจังหวัดผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ในระหว่าง 20 - 29 ปี¹ ดังนั้นการใช้สื่อวิทยุในการแก้ไขความขัดแย้งกับปัญหาที่เกิดขึ้นจึงนับว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่จะทำให้การนำเอาวิธีการแก้ไขความขัดแย้งไปสู่มวลชนเป็นไปอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว ทั้งนี้เป็นที่ยอมรับกันแล้วสื่อวิทยุมีคุณสมบัติดังนี้คือ

- ข้อดี
1. สามารถครอบคลุมกลุ่มคนได้เป็นจำนวนมากเพราะเครื่องรับวิทยุมีราคาถูก แม้อยู่รายได้น้อยก็สามารถหาซื้อได้
  2. วิทยุเป็นสื่อที่ไซ้ฟังก็สามารถเข้าใจได้ จึงไม่มีข้อจำกัดในเรื่องการอ่านหนังสือไม่ออกของผู้ฟัง
  3. วิทยุสามารถแบ่งสรรกลุ่มผู้ฟังได้ตามสภาพภูมิศาสตร์ จึงทำให้สามารถเน้นข่าวสารได้เฉพาะท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งได้เพื่อกลุ่มผู้ฟังโดยเฉพาะ
  4. การลงทุนผลิตรายการวิทยุเมื่อเปรียบเทียบกับสื่ออื่นแล้ว ต้นทุนต่อพันคนของวิทยุจะอยู่ในอัตราต่ำกว่าพอควร
  5. ผู้ฟังรายการวิทยุอยู่ก็สามารถทำงานอื่น ๆ พร้อมกันไปด้วยได้ ดังนั้น ไม่ว่าผู้ฟังจะกำลังทำงานอยู่ หรือชาวไร่ ชาวนา ก็สามารถฟังวิทยุได้ตลอดเวลา
  6. การผลิตรายการวิทยุมีขั้นตอนที่ไม่ต้องใช้เวลาามาก จึงสามารถนำเสนอข่าวสารได้บ่อยครั้งในแต่ละวัน ซึ่งทำให้เนื้อหาสาระของข่าวสารทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

---

¹ อนันต์ชนา อังกินันท์, การผลิตรายการวิทยุ (กรุงเทพมหานคร : คุณพินอักษรกิจ, 2525) หน้า 32 - 33.

- ข้อเสีย
1. วิทยุให้เพียงเสียงเท่านั้น ชาวสารบางประเภทที่ต้องการสร้างจินตนาการมากก็อาจจะเป็นการลำบากที่จะเข้าใจได้ง่าย ทำให้เกิดความทรงจำได้ในชาวสาร
  2. เมื่อสื่อวิทยุสามารถเปิดรับได้ในขณะที่ผู้ฟังกำลังทำงานอื่น ๆ อยู่ย่อมทำให้ความสนใจถูกเบี่ยงเบนไปซึ่งอาจทำให้การรับรู้ชาวสารต่าง ๆ ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร
  3. การรับฟังรายการวิทยุแต่ละรายการต้องฟังตามวัน เวลา สถานีนี้ที่ระบุไว้แน่นอน จึงเป็นการไม่สะดวกสำหรับบางคน
  4. ชาวสารจากวิทยุกระจายเสียงเป็นสิ่งที่ผ่านไปชั่วขณะ ซึ่งหากผู้ฟังฟังไม่ชัดเจนก็ไม่อาจย้อนกลับไปฟังได้อีก

นอกจากนี้ การที่จะเข้าใจถึงบทบาทการใช้สื่อวิทยุในการแก้ไขความขัดแย้งอย่างแท้จริงตามสภาพอันแท้จริงของโครงสร้างของสังคมไทย จึงต้องศึกษาถึงสภาพอันแท้จริงของระบบงานวิทยุในประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ในเรื่องบทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษานักเรียน สภาพปัจจุบันของสื่อมวลชนสรุปได้ดังนี้

สำหรับโครงสร้างของระบบงานวิทยุกระจายเสียงของประเทศไทย ทั้งหมดต้องดำเนินงานภายใต้การควบคุมของระเบียบข้อบังคับวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 และคำสั่งของคณะกรรมการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 15 และกฎหมายระเบียบข้อบังคับอื่น ๆ โดยมีคณะกรรมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ "กบว" เป็นผู้มีอำนาจในการควบคุมวิทยุกระจายเสียง¹

---

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, การศึกษามหาชนของสื่อมวลชนต่อการศึกษานักเรียน สภาพปัจจุบันของสื่อมวลชน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2522), หน้า 14.

โครงสร้างของระบบวิทยุกระจายเสียงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ คือ "กบว." กรมประชาสัมพันธ์ กรมไปรษณีย์โทรเลข และสถานีวิทยุกระจายเสียง "กบว." ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานทุกแง่มุม ส่วนกรมไปรษณีย์โทรเลขเกี่ยวข้องกับทางด้านเทคนิค การจัดสรรคลื่นความถี่ กรมประชาสัมพันธ์ควบคุมงานธุรการ งานตรวจสอบ งานทะเบียน งานทดสอบผู้ประกาศ และประสานงานกับ "กบว." อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากองค์ประกอบดังกล่าวแล้วสถานีวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ ต้องอยู่ภายใต้หน่วยงานที่สังกัดอีกชั้นหนึ่งด้วย เช่น วิทยุกระจายเสียงของชายทหารก็ต้องอยู่ภายใต้กองทัพบก สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ก็อยู่ภายใต้กรมประชาสัมพันธ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงของชายตำรวจก็ต้องอยู่ภายใต้กรมตำรวจ ดังนั้น สถานีวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ จึงถูกควบคุมค่านโยบายการดำเนินงานทั้งที่มาจาก "กบว." และหน่วยงานที่สังกัด และสภาพจริงในปัจจุบันบางสถานียังถูกควบคุมโดยผู้อุปถัมภ์รายการซึ่งมีบทบาทในค่านโยบายของรายการ และเวลาออกอากาศด้วย

ลักษณะของวิทยุกระจายเสียงของประเทศไทยถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดจากรัฐบาล และมีลักษณะของการรวมเข้าสู่ส่วนกลางค่อนข้างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับสื่ออื่น ดังนั้นวัตถุประสงค์ของวิทยุกระจายเสียงจึงค่อนข้างจะชี้ชัดลงไป ซึ่งเป็นไปตามระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 หมวดที่ 2 ดังนี้¹

1. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. ส่งเสริมนโยบายและประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ

¹ อ้างไว้ในเล่มเดียวกัน, หน้า 35.

3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสำนึก และความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน
5. เชิญชวนให้ประชาชนทอโยทิต์และต่อต้านศัตรู ตลอดจนลัทธิที่เป็นภัยต่อประเทศชาติและมีความร่วมมือกับมิตรประเทศ
6. เป็นสื่อมวลชนที่ดีสำหรับการเสนอข่าวสารทั่วไป และข่าวจากรัฐบาลไปสู่ประชาชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องโดยรวดเร็ว
7. สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ
8. สนับสนุนเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ
9. ส่งเสริมให้ประชาชนช่วยกันรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภาษาไทยให้ดำรงอยู่ด้วยดี
10. ให้ความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชนโดยขอความช่วยเหลือวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม
11. ร่วมมือกับนานาชาติที่เป็นมิตรของประเทศไทย ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรายการที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ระบุนิให้ใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในเชิงพัฒนาทั้งสิ้น โดยเฉพาะในการพัฒนาประชาธิปไตยและการส่งเสริมความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นในหมู่ชน เมื่อกล่าวถึงบทบาทของวิทยุกระจายเสียงเพื่อการพัฒนาประเทศ ได้มีผู้ศึกษาถึงบทบาทของวิทยุกระจายเสียงในการพัฒนาไว้ คือ Emile G. Mc Anany ซึ่งมีลักษณะที่เหมาะสมใกล้เคียงกับสภาพของประเทศไทยในการที่จะประยุกต์เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปใช้ได้

Emile G. Mc Anany

แห่ง Stanford University

ได้กล่าวถึงศักยภาพและบทบาทของวิทยุในการพัฒนาประเทศ 5 ประการ คือ

1. วิทยุในการกระจายเสียงเปิดแก่ผู้ฟังทั่วไป โดยให้ข่าวสารทำให้เกิดความรู้ ความคิดใหม่ ๆ ซึ่งหากนักวางแผนรู้จักใช้สื่อมวลชนอย่างระมัดระวังตามวัตถุประสงค์แล้ว วิทยุสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาได้ส่วนหนึ่ง หากใช้เฉพาะสื่อวิทยุเพียงสื่อเดียวก็สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของปัญหาที่ขวางกั้นการพัฒนาได้บ้าง

2. วิทยุเพื่อการศึกษาแก่กลุ่มผู้ศึกษา เป็นการมุ่งผลเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและการพัฒนา บทบาทในประการที่ 2 นี้ ได้เคยมีการประเมินผลการใช้พบว่า มีปัญหาที่ประสมอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก โปรแกรมรายการมักขาดการทดสอบก่อน (Pretest) เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมแล้วจึงนำไปใช้ ประการที่สอง มักได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารและจากระบบงานวิทยุโรงเรียนน้อย ดังนั้น ครูผู้สอนจึงท้อใจและเลิกทำรายการไป ประการที่สาม คือ ศูนย์ผลิตรายการไม่สนใจกับผลสะท้อนจากผู้ฟัง (Feedback) ในการพิจารณาว่าเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการปรับปรุงรายการ และประการสุดท้าย เนื้อหาของรายการไม่ตอบสนองความต้องการและประสบการณ์ในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบท ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัญหาสำคัญในอนาคตของชนบท จึงควร พิจารณาและวิเคราะห์ปัญหาของชนบทที่ขาดการพัฒนาใหม่ และกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ของเขาในส่วนที่สื่อวิทยุกระจายเสียงสามารถทำได้ กล่าวโดยสรุปคือ ในการดำเนินงานใช้วิทยุเพื่อการศึกษา ควรศึกษาถึงความต้องการและปัญหาอันแท้จริงของชาวชนบทก่อนแล้วจึงกำหนดแผนงาน นโยบายที่แน่ชัดโดยรัฐบาลต่อไป

3. วิทยุเพื่อการอภิปรายของกลุ่มชาวชนบท วิธีการนี้เป็นการใช้วิทยุเพื่อก่อให้เกิดจุดสนใจในการอภิปรายและทัศนคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่กลุ่มชาวชนบท

¹ Emile C. Mc Anany, Radio's Role in Development Five Strategies of Use. (Washington: Information Center on Instructional Technology, 1973), pp. 5 - 24.

วิธีการนี้ได้มีการใช้ครั้งแรกในคานาดา ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และต่อมาก็นำมาใช้อย่างกว้างขวางในอินเดียเมื่อปี 1956 ลักษณะวิธีดำเนินการคือ เสนอรายการเป็นประจำทุกสัปดาห์ โดยมีเนื้อหา คือ ข่าวของชนบท ทอมคำถามของผู้ฟัง และชักนำไปสู่การให้แง่อภิปรายในหัวเรื่องที่ชาวชนบทกำลังสนใจ จากนั้นจะมีอาสาสมัครเป็นผู้นำและควบคุมกลุ่มชาวชนบทอภิปรายในประเด็นนั้น และนำไปสู่การตัดสินใจปัญหา ผลจากการใช้วิทยุเพื่ออภิปรายกลุ่มในคานาดา ได้รับความสนใจอย่างมาก ต่อนี้วางแผนพัฒนา จนเกิดเป็นทฤษฎีการสื่อสาร และความเปลี่ยนแปลงสังคม (Rogers and Shoemaker 1971) เริ่มจากประเด็นที่มีการกระจายข่าวสารไปสู่กลุ่มคนจำนวนมากโดยสื่อมวลชน แล้วก่อให้เกิดการอภิปรายขึ้นในกลุ่มย่อยนำไปสู่กลุ่มการตัดสินใจของกลุ่ม ต่อมาสมาชิกกลุ่มเป็กรับสารสนเทศมากก็มีความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมของชนบทกลายเป็นผู้นำความคิด และเป็นผู้กระจายสารสนเทศไปสู่ผู้อื่นซึ่งก็คือ รูปแบบการสื่อสารแบบสองชั้นตอน

การใช้วิทยุเพื่อการอภิปรายกลุ่มนี้จะสร้างสัมพันธ์กับชาวชนบทได้อย่างลึกซึ้ง การที่ชาวชนบทได้มีโอกาสอภิปรายในประเด็นที่ได้รับการชักนำจากวิทยุก็เป็นการได้มีโอกาสตามคำถามไปยังผู้จัดรายการวิทยุเหล่านั้น ความสนใจก็เกิดขึ้นมาอันนำไปสู่การพัฒนาซึ่งเกิดจากการตัดสินใจและความคิดของเขาเอง เป็นการพัฒนาทั้งวัตถุและจิตใจของชาวชนบท

4. วิทยุโรงเรียน ผลสัมฤทธิ์จากวิทยุโรงเรียนวัดไค้จากการที่วิทยุโรงเรียนไค้ให้ความรู้ หรือสอนให้ชาวชนบทสามารถอ่านออกเขียนได้หรือไม่ มีความรู้และสามารถนำไปปฏิบัติในเรื่องสุขภาพอนามัย และการเกษตรหรือไม่ ซึ่งเป็นเป้าหมายในการสร้างโฉมใหม่ของชาวชนบท (New Man) พื้นฐานการศึกษาที่ดีของชาวชนบทย่อมนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป หากชาวชนบทมีความรู้ รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีโลกทรรศน์กว้างไกล การพัฒนาจะทำให้ได้ง่าย วิทยุโรงเรียนจะให้ทั้งการศึกษาและข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชาวชนบท

5. วิทฺยและการกระตุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่ม เป็นวิธีซึ่งสนับสนุนให้มีการฝึกผู้นำการอภิปรายในชุมชนให้บทบาทในการนำสมาชิกกลุ่มให้มีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาในการพัฒนา วิทฺยจะเป็นสื่อสำคัญอันเป็นปัจจัยในการสอนและปลูกเร้าการทำให้ชาวชนบทรับรู้ว่าคุณชนของเขาต้องได้รับการพัฒนา ทั้งนี้เป็นการกระตุนให้เกิดสำนึกในเรื่องการพัฒนา โดยที่ขณะเดียวกันก็ต้องมีการสนับสนุนงานพัฒนาสู่ชุมชนเพื่อสนองตอบสำนึกในการพัฒนาจากแรงกระตุ้นที่เกิดจากวิทฺย

นอกจากนั้น Emile G. Anany ยังได้สรุปถึงบทบาทของวิทฺยในการพัฒนาต่อไปไว้ดังนี้ .- ¹

1. การที่วิทฺยจะมีบทบาทต่าง ๆ ทั้ง 5 บทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องพิจารณาถึงการจัดสรรงบประมาณให้แก่ส่วนต่าง ๆ ของโครงการแต่ละโครงการของวิทฺยตามลักษณะความแตกต่างกันของยุทธวิธีที่จะใช้ในการพัฒนา อันเป็นการเน้นถึงความสำคัญของสื่อวิทฺยในการพัฒนา
2. โครงการพัฒนาควรเน้นถึงแผนและวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน พร้อมทั้งมีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการพัฒนากับวิทฺย เพื่อให้ทราบถึงจุดประสงค์ที่แน่ชัด เพื่อกำหนดยุทธวิธีในการใช้วิทฺยในการพัฒนา
3. การใช้วิทฺยควรพยายามสร้างความมีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากผู้ฟัง
4. การใช้วิทฺย ควรต้องสัมพันธ์กับการใช้สื่ออื่น ๆ ประกอบกันด้วย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อผลต่อการพัฒนาการอ่านออก เขียนได้ควบคู่กันไป และรายการควรสอดคล้องกับความต้องการของชาวชนบท

¹ Ibid, pp. 23 - 24.

5. วิทยุอาจจะถูกเลือกใช้ในพื้นที่ที่มีความต้องการการรับรู้เพิ่มเติม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของวิทยุว่าเป็นตัวช่วยสนับสนุนในงานพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงสังคมมากกว่าเป็นตัวเริ่มกระบวนการ

6. มีความจำเป็นต้องทำการวิจัยเกี่ยวกับยุทธวิธีต่าง ๆ ของการใช้วิทยุในการพัฒนาอีก

7. การฝึกฝนผู้ผลิตรายการควรเน้นความชำนาญพื้นฐานและความเข้าใจในวิธีการเกี่ยวกับชาวชนบทนั้น ๆ

8. วิทยุควรประสานงานกับทางฝ่ายบริหาร การเมืองเพื่อควบคุมโครงการพัฒนา และกับฝ่ายเศรษฐกิจเพื่อนำไปสู่การใช้เทคโนโลยีที่กว้างไกลในการพัฒนา

จากบทบาทในเชิงพัฒนาและความสำคัญของสื่อวิทยุกระจายเสียงต่อสังคม มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งจากแรงกระตุ้นภายนอก และภายในสังคมเอง ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และพฤติกรรมทางสังคม นั้น การควบคุมทางสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สังคมเดินไปในแนวทางที่มีบรรทัดฐานอันเป็นที่ยอมรับ สื่อมวลชนมีส่วนในการควบคุมทางสังคมซึ่งมีอิทธิพลต่อไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อวิทยุกระจายเสียงก็มีบทบาทในการควบคุมสังคมที่สามารถใช้ลักษณะเฉพาะตัวที่เข้าถึงผู้รับได้มากนี้เป็นประโยชน์

บทบาทของวิทยุต่อการควบคุมทางสังคม อาจารย์ฉม ทรัพย์เจริญ กล่าวไว้ว่าสามารถจำแนกออกได้เป็น ¹

1. การควบคุมพฤติกรรมเชิงสังคม อิทธิพลของวิทยุได้นำหลักการควบคุมสังคมประเภทลดยุบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโฆษณาชวนเชื่อมาใช้อย่างมาก

¹ ฉม ทรัพย์เจริญ, การควบคุมทางสังคม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523) หน้า 177 - 180.

นอกจากนั้นก็มี การนำกลไกทางวัฒนธรรมประเภทการบังคับใช้ (Sanction) คือ การให้รางวัล (Rewards) และการลงโทษ (Punishments) มาใช้อย่าง กว้างขวาง บุคคลที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานสังคม วิทยุจะยกย่องสรรเสริญ แต่หาก ผ่าป็นแล้ว วิทยุก็จะทำหนืออื่นเป็นการอบรมทางสังคม

2. การควบคุมพฤติกรรมเชิงเศรษฐกิจ เป็นการควบคุมการผลิต การ บริโภค และการจำหน่ายจ่ายแจกเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคม โดยเฉพาะ อิทธิพลในเรื่องการโฆษณาเพื่อจูงใจผู้บริโภค

3. การควบคุมพฤติกรรมเชิงการเมือง วิทยุเป็นสื่อที่มีพลังในการควบคุม พฤติกรรมเชิงการเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนา หรือสังคมสมัยใหม่ที่เป็นสังคมที่มีความ ซับซ้อน ทั้งนี้เพราะวิทยุช่วยให้มวลชนได้รับข่าวสารทางการเมือง ทั้งภายนอก และภายในอย่างกว้างขวาง ซึ่งมีผลต่อทัศนคติ ความเชื่อ ความคิดเห็นต่อข่าวสาร

โดยทั่วไปแล้วสื่อมวลชนมีหน้าที่เสนอข่าวและให้ความบันเทิง แต่ Schramm ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับความเพลิกเพลินอันเกิดจากสื่อมวลชน (หนังสือ พิมพ์) ว่า ² สื่อมวลชนสามารถสร้างสร้งพอใจหรือไม่ ทำให้เกิดความเพลิก เพลินหรือความพึงพอใจให้ผู้รับได้ด้วยลักษณะข่าวสารที่นำเสนอไปนั้นได้ทำให้ผู้รับเกิด ความสบายใจ พอใจ ทำให้คนเลือกรับสารในลักษณะเพื่อสนองความพอใจของเขาเอง ทางจิตวิทยาพบว่าคนเรามักยอมรับสิ่งที่เป็นความสนุกเพลิกเพลินมากกว่าจะ ยอมรับความเป็นจริง ซึ่ง Schramm กล่าวว่า ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่าง ไม่จริงจัง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าสื่อวิทยุกระจายเสียงมีบทบาทต่อการ พัฒนาอยู่มาก หากรู้จักใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในทางที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนา

¹ ศิริชัย ศิริกาเย, ทฤษฎีการเล่น เอกสารประกอบการบรรยายวิชา ทฤษฎีสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรณีปัญหาความขัดแย้งในสังคมซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องปกติในสังคมทุกสังคมก็เป็น ปัญหาหนึ่งที่อาจเป็นเครื่องบั่นทอนการพัฒนาประเทศ กรณีความขัดแย้งต่อการพัฒนา โครงการไฟฟ้าพลังน้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ในจังหวัดกาญจนบุรีนี้ก็ปัญหา สำคัญอันมีผลกระทบต่อการพัฒนาไฟฟ้าของประเทศไทยประการหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจาก หากความขัดแย้งยังคงยืดเยื้อต่อไปเป็นเวลานาน หรือเป็นผลทำให้โครงการต้อง ระวัง ย่อมทำให้เกิดผลกระทบต่อแผนพัฒนาไฟฟ้าของประเทศ การใช้สื่อวิทยุเข้า มาช่วยในการแก้ไขความขัดแย้งจึงเป็นช่องทางที่สำคัญช่องทางหนึ่งในการ ทำให้ ประชาชนเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง อันเป็นการแก้ไขความขัดแย้งลงในที่สุด ทั้งนี้ สื่อวิทยุเป็นสื่อหนึ่ง que เข้าถึงผู้รับได้มากในเวลาอันรวดเร็ว จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือ ในการนำเอาวิธีการแก้ไขความขัดแย้งไปสู่ประชาชนได้เพื่อความมุ่งหมายที่จะแก้ไข ความขัดแย้งลงให้เร็วที่สุด ทั้งนี้เมื่อคำนึงถึงหลักการทางการสื่อสารในการสร้าง ความเข้าใจซึ่งกันและกันของทั้งสองฝ่าย อันเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้เป็นหลัก พื้นฐานในการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน นั่นคือ แนวความคิดในเรื่องกระบวนการ สื่อสารเชิงลู่เข้า (Convergence Model)

แนวความคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารเชิงลู่เข้านี้เป็นของ ลอเรนซ์ คินเซคค์ (Lawrence Kincaid) โดยได้เสนอแนวความคิดที่สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในการสร้างความเข้าใจอันเป็นการแก้ไขความขัดแย้งวิธีหนึ่ง คินเซคค์ กล่าวว่า การที่บุคคลเกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันนั้น เกิดจากความไม่แน่นอนของ สารสนเทศ (Information) ที่สื่อสารกัน¹ ดังนั้นการที่จะทำให้เกิดความ เข้าใจต่อกันได้ก็ต้องได้มีโอกาสสื่อสารกันเพื่อให้มีการใช้สารสนเทศร่วมกัน โดย คินเซคค์เห็นว่ากระบวนการที่บุคคลสื่อสารกันนั้นแท้จริงแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็มีสถานภาพ

¹ D. Lawrence Kincaid, "The Convergence Model of Communi-
cation." Paper No. 18, East-West Communication Institute, Honolulu,
Hawaii, USA. 1979.

เป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับสารนั่นเอง การลู่เข้าของการสื่อสารนี้ หมายถึง การลู่เข้าของสารสนเทศที่สื่อสารกันจนไปถึงจุดที่ทั้งสองฝ่ายพบกันที่จุดเดียวกันคือ ความเข้าใจกันมากที่สุด คินเซคค์อธิบายว่า การที่จะเกิดลักษณะดังกล่าวได้นั้นต้องมีการสื่อสารกันเป็นลักษณะดังนี้คือ เมื่อสื่อสารกันครั้งแรกหรือในรอบแรก อย่างน้อยทั้งสองฝ่ายพอที่จะรู้ถึงความคิดของกันและกันบ้างแล้ว เพราะฉะนั้นทั้งสองฝ่ายก็จะพบความพยายามปรับตัวเข้าหากันเพื่อไปสู่จุดที่จะสื่อสารกันให้เข้าใจกันที่สุด เมื่อมีการสื่อสารรอบที่สองขึ้น ทั้งสองฝ่ายจะเริ่มเห็นทิศทางของความคิดของกันและกัน อีกรู้ว่ากำลังคิดไปในทางเดียวกันหรือตรงกันข้าม และหากได้มีการสื่อสารเป็นรอบที่สามก็จะไ้รู้ถึงอิทธิพลเร็วของความคิดของแต่ละฝ่าย ในการสื่อสารแต่ละรอบนั้นแต่ละคนจะโค้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นตัวปรับให้เกิดความเข้าใจกันด้วยการลู่เข้าหากันในสารสนเทศ อย่างไรก็ตาม คินเซคค์ให้ข้อคิดว่าการลู่เข้าหากันในสารสนเทศ จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นย่อมขึ้นอยู่กับข้อมูลป้อนกลับเป็นสำคัญ รวมทั้งการแปลความหมายของข้อมูลป้อนกลับไปได้อย่างถูกต้องด้วย หากเกิดการผิดพลาดในส่วนนี้แล้วแทนที่จะเกิดการลู่เข้าหากัน กลับจะกลายเป็นความขัดแย้งที่มากขึ้นไปอีก ซึ่งเรียกว่าเป็นภาวะลู่ออก (Divergence) เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าแนวความคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารเชิงลู่เข้านี้ก็เป็นการหนึ่งที่ใช้เพื่อดำเนินการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในการแก้ไขความขัดแย้งได้วิธีหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับทฤษฎีการแก้ไขความขัดแย้งจากนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานั้น จำแนกเพื่อการนำไปวิเคราะห์ในการวิจัยได้ดังนี้

1. ต้องทำให้คู่กรณีของการขัดแย้งเกิดความรู้สึกว่า โครงการพัฒนาหรืองานนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งของเขา หรือได้รับการสนับสนุนจากเขา หรือผลประโยชน์จากการพัฒนาจะเป็นของเขาต่อไปในอนาคต
2. ทั้งสองฝ่ายต้องมีการสื่อสารระหว่างกันเพื่อการหารือ เพื่อการผ่อนปรนไปสู่การปรองดองอย่างมีเหตุผล และการประนีประนอม

3. หนทางไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งจะเกิดขึ้นได้นั้น ทั้งสองฝ่ายต้องเปิดใจกว้างในการรับฟังเหตุผลของกันและกัน
4. ใช้วิธีการตัดสินชี้ขาดโดยบุคคลที่สาม หรือเป็นการชี้ขาดของผู้มีอำนาจแบบอนุญาโตตุลาการ
5. การเพิกเฉยไม่โต้ตอบกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นชั่วขณะหนึ่ง บางครั้งก็ช่วยให้ความขัดแย้งลดความรุนแรงลงได้ หรือเพื่อการป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในประเด็นอื่น ๆ เกิดขึ้นมาอีก
6. ใช้วิธีการตัดสินด้วยการอาศัยระบบการใช้เสียงข้างมาก

ทฤษฎีแนวความคิด และงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้ เป็นหลักการและกระบวนการในการแก้ไขความขัดแย้ง และแนวความคิดที่เกี่ยวกับการใช้สื่อวิทยุ การสื่อสารมวลชนในการควบคุมสังคม อันเป็นแนวความคิดของนักวิชาการหลายท่าน รวมทั้งการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รวบรวมมาไว้เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างของการศึกษาในเรื่องการแก้ไขความขัดแย้งที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้มีวิธีการที่มีหลักการสนับสนุน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย